

UDK 811.163.42*367

811.163.42*366.573

Izvorni znanstveni rad

Rukopis primljen 20. II. 2025.

Prihvaćen za tisak 28. V. 2025.

<https://doi.org/10.31724/rihjj.51.2.4>

Davor Krsnik

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb

<https://orcid.org/0000-0001-7458-2507>

dkrsnik@m.ffzg.unizg.hr

PASIVNA KONSTRUKCIJA S GLAGOLIMA UPRAVLJANJA U HRVATSKOM JEZIKU

Rad se bavi pasivnom konstrukcijom glagola upravljanja s objektima u instrumentalu. Premda se njihovi objekti obično smatraju neizravnima, pokazuje se da argumentna struktura glagola upravljanja udovoljava osnovnim uvjetima ostvarenja pasiva. Kao prvo, njihovi objekti imaju semantičke uloge pacijensa. To se dokazuje mogućnošću alterniranja specifičnih glagola upravljanja s objektima u akuzativu, testovima kauzativnosti, kao i konstrukcijama u kojima se provodi topikalizacija trpnosti objekta. Kao drugo, stanja koja postaju dijelom subjekata u pasivu moguće je rekonstruirati kao neposredan rezultat radnje aktivnih korelata pasivnih participa, npr. *senat je dominiran opozicijom* → *opozicija dominira senatom*. U radu se također pokazuje da je pasivna konstrukcija s glagolima upravljanja osobita po tome što omogućava da se prototipni agensi obilježe subjektivnim instrumentalom. To se nastoji objasniti dvjema pretpostavkama. Iznosi se tumačenje prema kojem dolazi do asocijativnog jednačenja u argumentnoj strukturi aktivnih i pasivnih glagolskih korelata te se dodatno pokazuje da agensi uz pasivne participe glagola upravljanja mogu uvjetovati propozicijsku strukturu rečenice ako se nađu u podjednakom fokusu kao i pacijensi. Pretpostavke u radu preispituju se prema pojmovnom okviru i metodi konstrukcijske gramatike.

1. Uvod

Pasivna konstrukcija nastaje tako da izravni objekt aktivne rečenice preuzme funkciju i mjesto subjekta, dočim aktivni glagolski oblik biva zamijenjen pasivnim participom (Barić i sur. 1997: 451). Ham (1999: 8) ističe da pasivne rečenice

karakterizira suodnos s aktivnim rečenicama koje zadovoljavaju uvjet da im je predikat prijelazni glagol s ispunjenim mjestom izravnog objekta. Dakle, pasiv je uvjetovan prijelaznim glagolima (Barić i sur. 1997: 247), a prijelaznost se definira kao obilježje glagola da upravlja objektima u akuzativu (Katičić 2002: 95).

Predmet rada je pasivna konstrukcija glagola upravljanja s objektima u instrumentalu. Glagole upravljanja neki autori običavaju definirati kao neprijelazne, a njihove objekte kao neizravne (v. Barić i sur. 1997: 441; Katičić 2002: 121–122). Međutim, isto tako pristaju i uz okvir *prijelaznosti u širem smislu* (vidi Belaj i Tanacković Faletar 2017: 155) koja obuhvaća neizravne objekte u nekom od kojih padeža koji u pravilu ne mogu alternirati s objektima u akuzativu.

Neovisno o tome što ne pristaje uz uvriježeni okvir opisa, pasiv glagola upravljanja redovita je pojava u uporabi, usp. (1a–c).

- (1) a. Tirani i filozofi su dominirani erosom(...). (hrWaC, forum.hr)
- b. Ovo je prljav i pokvaren svijet, manipuliran stvorenjima koja se hrane ratom i bijedom drugih. (hrWaC, blog.hr)
- c. Vaš život je dirigitiran slučajem(...). (hrWaC, net.hr)

Primjeri (1a–c) karakteristični su po dvama obilježjima. Kao prvo, stanja subjekata u svim trima primjerima rezultat su radnje aktivnih korelata pasivnih participa, npr. *eros dominira X-om* → *X je dominiran erosom*. Pretpostavka je da se stanja subjekata mijenjaju pod utjecajem radnje aktivnog oblika glagola, što znači da se objekt uz taj glagol ostvaruje u ulozi pacijensa. Ukoliko je tako, radi se o drugom karakterističnom obilježju triju primjera. Utoliko neprijelazni glagoli upravljanja s neizravnim objektima obilježenima instrumentalom udovoljavaju dvama uvjetima prototipnog perifrastičnog pasiva (v. Belaj i Tanacković-Faletar 2017: 279). Naravno, osnovna je namjera rada da se to zapažanje pomnije preispita.

Primjer (1b) karakterističan je i po tome što se u njemu živi agens obilježava instrumentalom, što je netipično za pasiv u hrvatskom (vidi Belaj 2004: 55–56). Uz pasivni particip glagola s izravnim učinkom na objektu agens se u pravilu ne može obilježavati instrumentalom. Rečenice tipa **Nos mu je slomljen protivnikom*; **Kvar na stroju popravljen je mehaničarom* negramatične su prije svega zato što se agens u njima predočava kao instrument, usp. *Nos mu je slomljen*

posredstvom protivnika, Kvar na stroju popravljen je posredstvom mehaničara. No uz glagole upravljanja to ograničenje bar naočigled izostaje, npr. *proces upravljan neovisnim upraviteljem, sindikati manipulirani politikantima, zemlja ovladana mafijom.* Namjera nam je obrazložiti pojavu i valjanost takvih struktura.

Rad je organiziran na sljedeći način. Drugo poglavlje posvećeno je kategoriji prijelaznosti. Istražuju se obilježja koja glagoli upravljanja i njihovi objekti dijele s prototipnim prijelaznim glagolima. U trećem poglavlju nastoji se odrediti zašto je subjektni instrumental uz pasiv glagola upravljanja naočigled neobilježena pojava. U četvrtom poglavlju opisuju se obilježja i frekvencija pasivne konstrukcije s glagolima upravljanja. U petom poglavlju slijedi zaključak.

2. Kategorija prijelaznosti

Istaknuto je da se objekti u instrumentalu uz glagole upravljanja u hrvatskom jeziku opisuju kao neizravni objekti (v. Barić i sur. 1997: 441; Katičić 2002: 121–122; Silić i Pranjković 2005: 300–301). Međutim, određeni slavisti takve objekte opisuju kao izravne (vidi Siewierska 1988: 254; Večerka 1993: 266). Siewierska (1988: 254) ističe da se izravni objekti određenih glagola mogu obilježiti genitivom i instrumentalom. Ścibior-Gajewska i Podhorodecka (2018: 184) također brane to gledište baveći se objektima u instrumentalu uz glagole upravljanja u poljskom jeziku.

Ako se osvrnemo na gramatike hrvatskog jezika, kao kriterij za određenje izravnosti objekta uzima se mogućnost alternacije s objektima u akuzativu. U tom smislu uobičajeno je objekte obilježene slavenskim ili dijelnim genitivom opisivati kao izravne objekte, npr. *ne osjećati **nikakva mirisa** / **nikakav miris**; moljati **kruha/kruh*** (vidi Barić i sur. 1997: 435–436; Silić i Pranjković 2005: 300).

Objekti u instrumentalu uz glagole upravljanja dijakronijski udovoljavaju kriteriju alternacije s objektima u akuzativu. Vince (2008: 66) piše da je ta alternacija postojala u staroslavenskom. Primjeri se mogu naći i u starijoj hrvatskoj književnosti. Marulić je uz glagole upravljanja rabio objekte u akuzativu i u instrumentalu, usp. (2a–b).

- (2) a. O Bože, taj prijat tvojih dari pisma se dostojaj, ki vladaš **sve stvari**, privedi nas u raj. (Marulić, *Suzana*, HNK)
- b. Listo ti ki vladaš **Crikvom**, otče sveti, ne čin da oddaljaš tirat narod kleti. (Marulić, *Suzana*, HNK)

S određenim glagolima upravljanja još i danas možemo naći primjere objekata u akuzativu, usp. (3a–b). Ako bismo se vodili kriterijem alternacije s akuzativom, objekti u instrumentalu uz glagole upravljanja taj kriteriji barem dijakronijski zadovoljavaju.

- (3) a. HEP manipulira **javnost** da su hidrocentrale zeleni izvori energije (...). (hrWaC, blog.hr)
- b. Trampus [je] svojim pristranim suđenjem dirigirao **utakmicu** u jednom smjeru. (hrWaC, tportal.hr)

Autori kao Siewierska (1988: 255), Večerka (1993: 266) te Ścibior-Gajewska i Podhorodecka (2018: 185) smatraju da je to što objekti u instrumentalu pasivizacijom mogu preuzeti mjesto i funkciju subjekta u pasivnoj konstrukciji dovoljan razlog da se odrede kao izravni objekti. To je nesumnjivo uvjerljiv argument da se objekti u instrumentalu uz glagole upravljanja nalaze u ulozi pacijensa, no svakako bi trebalo sagledati i druge kriterije prijelaznosti prije nego bismo ih mogli kategorizirati kao izravne objekte.

U tom pogledu nezaobilazan je model koji su predložili Hopper i Thompson (1980: 252–253). Oni prijelaznost opisuju kao stupnjevitu kategoriju posredstvom deset kriterija: broj sudionika, dinamičnost/statičnost radnje, vid radnje, puntualnost ili trenutačnost radnje, voljnost agensa, potvrđnost radnje, glagolski način, agentivnost subjekta, zahvaćenost objekta i individuiranost objekta. Ukratko, kategorija prijelaznosti pokazuje tendenciju prema radnjama s više sudionika koje su dinamične, svršene, s trenutačnim učinkom na objektu, s voljnim agensima, potvrđne su i izrečene u indikativu, pri čemu njihovi subjekti radnju provode namjerno, dočim su njihovi objekti konkretni i opipljivi entiteti čije se stanje mijenja uslijed radnje koju agens provodi.

Premda naočigled nude detaljnu predodžbu kategorije prijelaznosti, kriteriji koje su Hopper i Thompson (1980) predložili gotovo su u cijelosti nevažni kada se nastoji objasniti zašto glagoli upravljanja imaju pasiv, a drugi glagoli s objektima u instrumentalu nemaju, usp. (4a–b).

- (4) a. Mediji manipuliraju **ljudima**. → Ljudi su manipulirani medijima.
 b. Matija je mahnuo **štapom**. → *Štap je mahnut od Matije.

Rečenice (4a) i (4b) podudaraju se po tome što posjeduju dva sudionika, što su radnje u objema dinamične, namjerno provedene od strane voljnog agensa, potvrđne te su izrečene u indikativu. No razlikuju se prema četiri kriterija. Razlikuju se vidski utoliko što je radnja u rečenici (4a) nesvršena, a u (4b) svršena.¹ Razlikuju se po punktualnosti utoliko što je radnja u rečenici (4a) durativna, a u (4b) ostvaruje trenutačni učinak. Što se tiče individuiranosti, nasuprot štapu čiji je referent konkretan, ljudi kojima mediji manipuliraju mogu se odnositi na ljude nekog grada, države ili pak na ljude u cijelosti. Stoga se radi o objektu slabe individuiranosti.

Dakle, rečenica (4b) prema trima obilježjima bliže je kategoriji prijelaznosti od rečenice (4a). No iz nje se ipak ne može izvesti pasivna konstrukcija. Smatramo da je obilježje zahvaćenosti objekta presudno za takvu transformaciju. Nasuprot rečenici (4b) u kojoj stanje objekta uslijed radnje mahanja ostaje neizmijenjeno, stanje objekta u rečenici (4a) manipuliranjem se mijenja. Držimo da durativnost pritom ne označava postupno ostvarenje radnje, već je objekt u cijelosti zahvaćen radnjom koja je naprosto višekratna, usp. *Mediji redovito manipuliraju ljudima [od teme do teme, od vijesti do vijesti]*. Držimo da baš višekratno ostvarenje radnje manipuliranja i omogućava pasivizaciju takvih rečenica koje se predočavaju kao gotova sadašnjost, odnosno kao trajno stanje pacijensa iznjedreno durativnim djelovanjem agensa: *X [redovito] manipulira ljudima → ljudi su [redovito] manipulirani X-om.*²

Tsunoda (1985: 393–394) je pokušao razraditi model Hoppera i Thompson (1980) pošavši od pretpostavke da je zahvaćenost objekta najpouzdaniji kriterij obrasca prijelaznosti. Prema tom kriteriju sastavio je skalu od sedam klasa glagola, v. tablicu 1.

¹ Budući da je svršenost radnje glagola *manipulirati* moguće izraziti samo posredstvom prefiksacije kojom bi se izmijenila njegova valentnost, on mora ostati nesvršen da bi uza sebe imao objekt u instrumentalu. To nije slučaj kod glagola *mahnuti*, odnosno njegova nesvršenog parnjaka *mahati*.

² Belaj (2002: 6–7) iznosi gledište prema kojem se gotova sadašnjost u pasivu predočava kao trajno stanje iznjedreno svršenom radnjom aktivnog korelata participa, npr. *x je otvorio vrata → vrata su otvorena*.

Tip	1		2		3	4	5	6	7
ZNAČENJE	IZRAVNI UČINAK		PERCEPCIJA		POTRAGA	ZNANJE	OSJEĆAJ	ODNOS	SPOSOBNOST
	1A	1B	2A	2B					
PRIMJERI	<i>ubiti,</i> <i>slomiti,</i> <i>saviti</i>	<i>udariti,</i> <i>upucati,</i> <i>jesti</i>	<i>vidjeti,</i> <i>čuti,</i> <i>naći</i>	<i>slušati,</i> <i>gledati</i>	<i>tražiti,</i> <i>goniti,</i> <i>sljediti</i>	<i>razumjeti,</i> <i>sumnjati,</i> <i>smatrati</i>	<i>voljeti,</i> <i>vjerovati,</i> <i>žudjeti</i>	<i>imati,</i> <i>sličiti,</i> <i>nemati</i>	<i>briljirati,</i> <i>nadmašiti</i>

Tablica 1. Tsunodina (1985: 388) skala zahvaćenosti objekta prema glagolskim tipovima.

Tsunoda (*ibid.* 387) objašnjava da su glagoli s izravnim učinkom na objektu tipično prijelazni neovisno o jeziku. Radi se o glagolima koji uzrokuju promjenu stanja objekta. Sve daljnje klase glagola nasuprot njima označavaju razmjerno manju zahvaćenost objekta. Primjerice, glagoli percepcije ne dovode do promjene stanja referenta objekta, ali je objekt u njihovu slučaju u većoj mjeri zahvaćen radnjom nego kod glagola potrage gdje referent objekta ne mora biti vidljiv. Daljnje klase glagola karakterizira sve značajnija alternacija prijelaznih i neprijelaznih glagola, pri čemu su čak i neki od prijelaznih glagola lišeni pasiva. Primjerice, među glagolima percepcije ne mogu se pasivizirati glagoli *čuti* i *mirisati*; među glagolima znanja: *razumjeti* i *saznati*; među glagolima osjećaja: *osjećati*, *mrziti*, *veseliti*, *boljeti* i *brinuti*, a među glagolima odnosa: *htjeti*, *imati*, *koštati* i *vrijediti* (v. Vukojević 1992: 244).

Naravno, postavlja se pitanje kojoj klasi pripadaju glagoli upravljanja. Brač (2018: 116) ističe da glagoli upravljanja dijele značenjsku komponentu „dominirati“. U tom smislu agens voljno i svjesno vrši radnju nad objektom. Premda promjena na objektu, primjećuje Brač, nije izražena kao što je izražena uz prototipne agens-pacijens glagole, ona se pretpostavlja.

Oslanjajući se na potonju misao, krenut ćemo od pretpostavke da glagoli upravljanja dovode do promjene stanja objekta. U tu svrhu kao egzemplar poslužiti će nam glagol *manipulirati* u značenju ‘lukavo kontrolirati što ili utjecati na koga ili što (obično u negativnom kontekstu)’ (VRH 2015: 705), npr. *manipulirati biračima*. Da se glagolom *manipulirati* ostvaruje učinak na objektu, može se demonstrirati testom kauzativnosti, odnosno njegovom kongruencijom s glagolom *činiti* kao generičkim glagolom uzrokovanja promjene stanja objekta sa značenjem ‘X uzrokuje da Y bude/postane Z’. Njihova kongruencija preispituje se testom rascijepljenim rečenicama (v. Jackendoff 1997: 550), usp. (5). Manipuliraju **biračima**. → To što čine biračima je da manipuliraju njima.

Uz druge tipove glagola s objektima u instrumentalu isti test ne proizvodi smislene rečenice, usp. (6a–b).

- (6) a. Šuma miriše **vlagom**. → *To što šuma čini vlazi je da miriše njome.
 b. Matija maše **štapom**. → *To što Matija čini štapu je da maše njime.

Da glagoli upravljanja dovode do učinka na objektu, može se vidjeti i na primjerima njihove bliskosti s prijelaznim glagolima. Glagol *upravljati* može se rabiti u značenju ‘usmjeravati’, npr. *upravljati auto prema glavnoj cesti* (VRH 2015: 1627). Pojam USMJERAVANJA ponaša se kao hiponim pojma KONTROLE zato što se kontrola nad objektom može manifestirati na različite načine, a jedan je od njih i upravljanje kretanjem objekta. Kada kažemo *upravljati narodom*, mislimo (7a), a kada kažemo *usmjeravati narod*, mislimo (7b). Ako se misli na doslovno kretanje, struktura (7b) je značenjski podređena strukturi (7a). No, ukoliko se kretanje naroda predoči figurativno tako da se izjednači s postupanjem ili ponašanjem naroda, onda su strukture (7a) i (7b) sinonimne te je učinak na objektu obaju glagola lako uočljiv.

- (7) a. Činiti da narod bude pod kontrolom.
 b. Upravljati kretanjem naroda.

Jak argument u korist pretpostavke da glagoli upravljanja utječu na stanje referenta objekta primjeri su *topikalizacije trpnosti objekta* (Belaj 2004: 40). Tijekom korpusne obrade primjera s glagolima upravljanja (v. pogl. 4, osobito podatke u tablici 4) uočeno je da određeni glagoli upravljanja gotovo isključivo oprimjeruju obezličeni pasiv.³ To su prije svega glagoli *rukovati*, *gospodariti* i *zapovijedati*, usp. (8a–c).

- (8) a. (...) ako njime [mobitelom] nije pravilno rukovano. (hrWaC, njuskalo.hr)
 b. (...) ovdje je šumama gospodareno na kvalitetan način. (hrWaC, varaz-dinske-vijesti.hr)
 c. A tom istom vojskom RSK [bilo je] zapovijedano iz Beograda. (hrWaC, forum.hr)

Ham (1999: 10–11) bilježi da je obezličena pasivna konstrukcija karakteristična po tome što je u njoj mjesto izravnoga objekta nepopunjeno te utoliko nisu za-

³ Kučanda (1999: 27) primjećuje da pacijensu ne mora uvijek biti pridružena sintaktička funkcija subjekta zato što je temeljni cilj pasiva topikalizacija pacijensa i potiskivanje agensa.

dovoljeni uvjeti da se objekt stavi u ulogu subjekta. Međutim, u gornjim trima primjerima objekti u instrumentalu kao komplementi aktivnih korelata zadržani su uz njihove pasivne varijante. Tu su, dakle, objekti prisutni, ali iz nekog razloga uslijed pasivizacije glagola nije došlo do njihove transformacije u subjekte. Takve su strukture usporedive s obezličenim rečenicama sa česticom *se* kojima se bavio Belaj (2004: 38), npr. *Djecu se upozorava na oprez u prometu*.

Belaj (*ibid.* 40) bilježi da se obezličenje može shvatiti kao strategija topikalizacije trpitelja kada se subjekt ne ostvari. Hrvatski je nalik većini ostalih indoeuropskih jezika po tome što u njemu nominativ označava gramatikaliziranu temu (v. Shibatani 1991: 94). Preciznije, u hrvatskom je uvriježeno da se nominativom u rečeničnoj strukturi obilježi referent o kojem se nešto iskazuje i koji je stoga inherentno u fokusu. Kada se element u nominativu izostavi iz rečenice, rečenični fokus prelazi na objekt. Belaj (2004: 40) objašnjava da dovođenje objekta u prednji plan uz pasivni particip podrazumijeva fokus na trpnost objekta. Takvo tumačenje potkrjepu dobiva na primjeru glagola *manipulirati*. Od 332 primjera pasivne konstrukcije s glagolom *manipulirati*, njih gotovo 70 svodi se na obezličene rečenice kojima je u prednjem planu mijenjanje stanja objekta, usp.

(9) Ovo je slučaj u kojem je manipulirano dokazima (...). (hrWaC, forum.hr)

Teško da bi tko mogao osporiti da scenarij manipuliranja dokazima za sobom ne povlači utjecaj na stanje objekta. Činjenica da uz pasiv glagola upravljanja dosljedno dolazi do topikalizacije trpnosti objekta jak je argument u korist pretpostavke da radnja tih glagola uzrokuje promjenu stanja objekta. Objekti glagola upravljanja utoliko se bez rezerve može pripisati semantička uloga pacijensa.⁴

Naš je prijedlog da se za potrebe rada glagoli upravljanja pretpostave kao podskupina glagola s izravnim učinkom na objektu (vidi 1C u tablici 2). Budući da je uz nekoliko iznimaka riječ o klasi nesvršenih glagola, glagoli skupine 1C karakteristični su po tome što je njihov učinak na objektu durativan.⁵ Većina nema svršenih parnjaka, npr. *upravljati*, *rukovoditi*, *administrirati*, *gospodariti*, *rukovati*, *pilotirati*. Ako svršeni parnjaci i postoje, dovode do promjene padež-

⁴ Šcibior-Gajewska i Podhorodecka (2018: 199) primjećuju da to što objekti u instrumentalu uz glagole upravljanja imaju obilježja pacijensa po svemu sudeći slijedi iz značenja tih glagola.

⁵ Brač (2018: 114) među glagolima upravljanja svršenoga vida navodi glagole *zagospodariti* te *zavladati* i *ovladati*.

nog oblika objekta, npr. *manipulirati ljudima* ~ *izmanipulirati ljude*; *dominirati protivnikom* ~ *izdominirati protivnika*. Objekti vidskih parova obično imaju jednak padežni oblik, npr. *jesti doručak* ~ *pojesti doručak*.

Tip	1			2		3	4	5	6	7
ZNAČENJE	IZRAVNI UČINAK			PERCEPCIJA		POTRAGA	ZNANJE	OSJEĆAJ	ODNOS	SPOSOBNOST
	1A	1B	1C	2A	2B					
PRIMJERI	<i>ubiti,</i> <i>sломiti,</i> <i>saviti</i>	<i>udariti,</i> <i>upucati,</i> <i>jesti</i>	<i>upravljati,</i> <i>dirigirati,</i> <i>upravljati</i>	<i>vidjeti,</i> <i>čuti,</i> <i>naći</i>	<i>slušati,</i> <i>gledati</i>	<i>tražiti,</i> <i>goniti,</i> <i>slijediti</i>	<i>razumjeti,</i> <i>sumnjati,</i> <i>smatrati</i>	<i>voljeti,</i> <i>vjerovati,</i> <i>žudjeti</i>	<i>imati,</i> <i>sličiti,</i> <i>nemati</i>	<i>briljirati,</i> <i>nađmašiti</i>

Tablica 2. Modificirana Tsunodina (1985: 388) skala zahvaćenosti objekta prema glagolskim tipovima.

3. Subjektivni instrumental

Subjektivnim instrumentalom u pasivnoj konstrukciji obilježava se agens, odnosno uzrok stanja pacijensa. Uporaba subjektivnog instrumentala u hrvatskom je jeziku ograničena. Katičić (2002: 158) primjećuje da se ljudski agensi u pasivnoj konstrukciji rijetko označavaju instrumentalom bilježeci da se takav izričaj „osjeća kao pomalo drven i ukočen“. Silić i Pranjković (2005: 234) napominju da se u pasivnim konstrukcijama subjektivnim instrumentalom može označiti agens, odnosno uzročnik kakve radnje samo onda kada je takav uzročnik vanjska ili unutarnja neživa sila, npr. *biti svladan bijesom*, *biti shrvan tugom*, *biti smočen kišom*. To gledište prethodno je razradio Belaj (2004: 55–56) objasnivši da se instrumentalom u pasivnoj konstrukciji ne može obilježiti prototipni agens koji obuhvaća semove [+ ŽIVO], [+ LJUDSKO], [+ VOLJA, NAMJERA I ODGOVORNOST]. U hrvatskom jeziku utoliko nisu moguće rečenice tipa **Knjiga je napisana piscem*; **Kuća je izgrađena zidarima*. Ako se takvi primjeri i pojave, pripisuju se utjecaju ruskog jezika ili imaju arhaično obilježje karakteristično za starije književne stilove.

Tri su tipa uporabe u kojima živi ljudski i neljudski agensi mogu biti obilježeni subjektivnim instrumentalom. Prvi tip je opisao Belaj (*ibid.* 54–55) primijetivši da se subjektivni instrumental u pasivnoj konstrukciji može pojaviti kada obilježava agense glagola pobuđivanja utiska tipa *impresionirati*, *opčiniti*, *zadiviti*, *oduševiti*, *inspirirati*, usp. (10a–b).

(10) a. Christoph Baumer osobito je oduševljen **Sir Marcom Aurelom Steinom** (...). (hrWaC, geo.com.hr)

b. (...) žustrijom igrom stavio [je] do znanja da nije impresioniran **suparnikom**. (hrWaC, kostrena.hr)

Drugi je tip uporabe u kojoj se instrumental povezuje s glagolima koji označavaju zaposjedanje prostora od skupine referenata, usp. (11).

(11) Sav prostor oko crkve i na vanjskom oltaru bio je ispunjen **vjernicima** (...). (hrWaC, medjugorje.hr)

Belaj (2004: 54) ističe da je u takvim scenarijima agens lišen voljnog djelovanja. Vjernicima nije namjera ispunjavati prostor oko crkve već sudjelovati u obredu. Piper i sur. (2005: 237) pišu da subjektni instrumental dolazi uz glagole *okružiti*, *opkoliti*, *nastaniti*, *naseliti*, pri čemu se instrumentalom obilježava živi i skupni referent čije se djelovanje prikazuje kao *stihija*, odnosno nekontrolirano i neorganizirano djelovanje u određenoj okolini, usp. (12a–b).

(12) a. (...) Trg Colonna bio [je] opkoljen **policijom, karabinjerima i novinarama**. (hrWaC, glasistre.hr)

b. (...) sam obalni pojas je bio nastanjen samo **domorocima** (...). (hrWaC, blog.hr)

O trećem načinu ostvarivanja subjektnog instrumentala piše Brač (2018: 201) bilježeći da se instrumentalom u pasivnoj konstrukciji mogu obilježiti agensi koji predstavljaju nadnaravna bića, odnosno referente za koje se može pretpostaviti da djeluju samoaktivno, usp. (13a–b).

(13) a. Svi ovi pljuvači su ili plitkog mozga ili obuzeti **demonom mržnje i huljenja** (...). (hrWaC, vecernji.hr)

b. Unišla je u njegovu logiku i bila sva obuzeta **Kristom**. (hrWaC, hu-benedikt.hr)

Zanimljivo je da u ovom slučaju preko glagola *obuzeti*, *prožeti*, *opsjednuti*, *ispuniti* i *zahvatiti* također prevladava predodžba zaposjedanja prostora. Razlika je samo u tome da se zaposjeda osoba koja se posredstvom sheme SPREMNIKA konceptualizira kao omeđeni mentalni prostor (Johnson 1987: 39). Glagol *opsjednuti* u značenju ‘obuzeti čije misli’ (VRH 2015: 968) može se rabiti i kao glagol pobuđivanja utiska s ne-voljnim, ljudskim agensima, usp. (14a). Postoje

i primjeri kontroliranja referenta subjekta, odnosno njegove modifikacije preko glagola *voditi, upravljati, oblikovati*, npr. (14b).

(14) a. Ciganoviću, ti si opsjednut **Severinom**. (hrWaC, tportal.hr)

b. (...) bio je oblikovan **Kristom**. (hrWaC, zg-nadbiskupija.hr)

Wierzbicka (1980: 56) piše da se agens u pasivnoj konstrukciji obilježava instrumentalom zato što se tako potiskuje u pozadinu nasuprot pacijensu koji se doводи u fokus. Jakobson (2008: 415) je dativ i instrumental opisao kao periferne padeže objašnjavajući da se njima naznačuje sporedan ili rubni status referenta u iskazu. Obilježavanje agensa instrumentalom svakako bi bilo u skladu s Kučandinim (1999: 27) shvaćanjem da je temelj pasivne konstrukcije topikalizacija pacijensa i potiskivanje agensa. Međutim, čini se da bar neki primjeri subjektivnog instrumentala u pasivnoj konstrukciji s glagolima upravljanja tome proturječe, v. tablicu 3.

GLAGOL	C	Instr. <small>AGENS</small>	%
dominirati	43	14	32,55
manipulirati	332	21	6,32
ovladati	38	2	5,26
rukovoditi	114	4	3,50
upravljati	1227	31	2,52
dirigirati	377	1	0,26
rukovati	7	0	0
pilotirati	4	0	0
gospodariti	6	0	0
komandirati	5	0	0
administrirati	27	0	0
zapovijedati	6	0	0

Tablica 3. Prototipni agensi obilježeni subjektivnim instrumentalom.

U tablici 3 sabrano je 12 glagola. Za jezičnu građu korišten je korpus *hrWaC* (inačica v2,2). U stupcu *C* navode se vrijednosti frekvencije glagola u pasivnoj konstrukciji, a u stupcu *Instr.*^{AGENS} učestalost s kojom se prototipni agensi uz navedene glagole obilježavaju instrumentalom. U posljednjem stupcu mjeri se postotak uporabe subjektivnog instrumentala s prototipnim agensom u odnosu na ukupnu frekvenciju glagola u pasivnoj konstrukciji. Tablica pokazuje da 32,55 % uporabe glagola *dominirati* pretpostavlja ostvarivanje subjektivnog instrumentala s prototipnim agensom. Postoci drugih glagola osjetno su niži, no gledajući is-

ključivo frekvenciju subjektivnog instrumentala vrijedilo bi osvrnuti se na glagole *dominirati*, *manipulirati* i *upravljati*.⁶

Primjeri s agensima u jednini su razmjerno rijetki, usp. (15). Iznimka je popri-
djevljeni participij glagola *upravljati*, npr. *proces upravljan neovisnim upravite-
ljem*, *laser upravljan čovjekom*, *avion upravljan pilotom* itd.

(15) Manuel pokazuje Ac10h, potpuno dominiran **Dancem**. (hrWaC, index.hr)

Neki primjeri s glagolom *dominirati* ne pristaju uz semove prototipne agentiv-
nosti: [+ ŽIVO], [+ LJUDSKO], [+ VOLJA, NAMJERA I ODGOVORNOST]. U (16a–b) agens je
lišen obilježja [+ VOLJA, NAMJERA I ODGOVORNOST] te se dominiranje prikazuje kao
umnažanje agensâ u određenom prostoru, odnosno kao nevoljno zaposjedanje
prostora.

(16) a. Neke firme su dominirane **apsolventima** izvjesnih bizinis škola.
(hrWaC, forum.hr)

b. (...) Jadran će biti dominiran **nekim strancima i pokojim Hrvatom**.
(hrWaC, forum.hr)

S druge strane, kod glagola *manipulirati* i *upravljati* nije teško pronaći primjere
s tipičnijim agensima (17a–d).

(17) a. Sve dok vjeruju, oni su ovce vođene / manipulirane svojim **propagan-
dnim pastirom**. (hrWaC, blogger.hr)

b. (...) ima legitimno pravo tvrditi da su prosvjednici manipulirani **ra-
znim neprijateljima** (...). (hrWaC, advance.hr)

c. Reorganizacija je samostojeći, prema Švedskim zakonima legalni proces
upravljan **neovisnim upraviteljem** (...). (hrWaC, autoportal.hr)

d. Pa investicijski fondovi velikih bankarskih kuća su upravljani **profesi-
onalcima** (...). (hrWaC, forum.hr)

Primjeri (17a–d) ne ostavljaju dojam arhaičnosti niti su stilski obilježeni. Držimo
da njihova valjanost počiva na dvama razlozima. Prvi razlog odnosi se na aso-
cijativno jednačenje. Kao govornici naviknuti smo da se uz glagole upravljanja
pojavljuju komplementi u instrumentalu te nam nije neobično da podjednake
padežne oblike vidimo i uz pasivne participe izvedene iz tih glagola.

⁶ Nepojavljivanje subjektivnog instrumentala s agensom kod većine glagola u tablici može se objasniti time
što pasivnu konstrukciju općenito ostvaruju vrlo rijetko.

Drugi, konkretniji razlog tiče se činjenice da agensi uz pasivne participe glagola upravljanja nerijetko mogu doći u podjednak fokus kao i pacijensi. To se može demonstrirati primjerima u kojima ispuštanje agensa narušava propoziciju rečenice, usp. (18) prema (17d).

(18) ?Pa investicijski fondovi velikih bankarskih kuća su upravljani.

Izostavljanjem agensa struktura (18) ostaje krnja, neinformativna. S druge pak strane dovoljno je primjera s pasivom glagola upravljanja u kojima se agens može ispustiti bez narušavanja propozicije rečenice, usp. (19a–b).

(19) a. (...) nikako na narod koji je u velikoj mjeri uvijek manipuliran (...).
(hrWaC, advance.hr)

b. (...) ValveCare je u svakom momentu elektronski upravljani. (hrWaC, autoservis-meic.hr)

Dakle, agens se s pasivom glagola upravljanja ostvaruje kao adjunkt, no jednako tako postoje i primjeri u kojima se propozicija rečenice narušava njegovim ispuštanjem. To sugerira da u takvim primjerima agens može biti informacijski relevantan podjednako koliko i pacijens ili mu po relevantnosti može biti blizu. Na to upućuju testovi fokusnim česticama tipa *isključivo*, *također*, usp. (20a–b) prema (17d).

(20) a. Pa investicijski fondovi velikih bankarskih kuća **također** su upravljani profesionalcima.

b. Pa investicijski fondovi velikih bankarskih kuća upravljani su **isključivo** profesionalcima.

U rečenici (20a) u fokus dolazi pacijens. Rečenicom se odgovara na pitanje što je upravljano profesionalcima. U rečenici (20b) u fokus dolazi agens. Njome se odgovara na pitanje kime su investicijski fondovi velikih bankarskih kuća upravljani. Opisu bi se moglo prigovoriti da nije konkluzivan uzevši u obzir da je iste modifikacije česticama moguće provesti i na tipičnijim primjerima pasiva. Ta se primjedba čini ispravnom pod pretpostavkom da agens nije ispušten iz pasivne konstrukcije, usp. (22a–b) prema (21).

(21) Priručnik o HIV savjetovanju i testiranju napisan [je] od grupe od šest autora. (hrWaC, hcjz.hr)

(22) a. Priručnik o HIV savjetovanju i testiranju **također** je napisan od grupe od šest autora.

b. Priručnik o HIV savjetovanju i testiranju napisan je **isključivo** od grupe od šest autora.

Vrijedilo bi glagole upravljanja usporediti s tipičnijim glagolima izravnog učinka na objektu prema tome s kojom se frekvencijom agensi zadržavaju uz njihove pasivne participe. U radu je provedena tek preliminarna analiza, ali njezini rezultati pokazuju da je agens značajno češće prisutan u pasivnoj konstrukciji s glagolima upravljanja. Prilikom korpusne analize u obzir su uzeti i agensi izraženi prijedložnim spojem *od + genitiv*. Uz pasiv glagola *dominirati* agens je bio izražen u 44,18 % pojava, uz glagol *manipulirati* u 8,43 %, a uz pasiv glagola *upravljati* u 8,39 %. Nasuprot tome, uz pasivni particip *ubijen* koji se u korpusu *hrWaC* ostvaruje s više od trideset tisuća pojava svega njih 551 dolazi s agensom, dakle tek 1,51 % uporabe tog oblika. U slučaju oblika *slomljen* od sveukupno 1964 pojava tek uz njih 29 dolaze agensi, dakle tek u 1,47 % slučajeva. Usporediv je i slučaj participa *upucan* gdje od 393 pojava tek njih osam dolazi s agensom, dakle u 2,03 % primjera.

Zaključno također vrijedi primijetiti da je subjektivnim instrumentalom kod glagola upravljanja često obilježeno sredstvo kojim se postiže rezultat označen participom, npr. *on je manipuliran novcem; ljudi su manipulirani medijima*. To privodi zaključku da bi asocijativno jednačenje argumentnih struktura aktivnih i pasivnih oblika glagola upravljanja dodatan motiv moglo imati u bliskosti kategorijâ sredstva i objekta. Padežni oblik objekta uz aktivne oblike glagola upravljanja nesumnjivo utječe na pojavu subjektivnog instrumentala u pasivnoj konstrukciji. Taj bi utjecaj vrijedilo detaljnije proučiti jednako kao i relevantnost agensa u pasivnoj konstrukciji s glagolima upravljanja.

4. Pasivna konstrukcija s glagolima upravljanja

Konstrukcija kao pojam podrazumijeva generalizaciju značenjskog i gramatičkog obrasca koji je uzajaman određenom skupu rečenica koje se u svemu ostalom razlikuju (Hilpert 2014: 9). Uzmimo za primjer rečenice (23a–c).

(23) a. Kuća je napokon izgrađena.

- b. Čovjek je bio iznenađen.
c. Zastava je spuštena na pola koplja.

Sve rečenice na prvom mjestu imaju subjekt u nominativu za kojim slijedi prezent glagola *biti* u 3. licu jednine te pasivni particip. Rečenice (23a–c) utoliko dijele gramatički obrazac (24).

(24) X _{BITI-PRS-3SG} V-en

Najrelevantnija semantička uloga za pasivnu konstrukciju je pacijens koji gramatički dolazi u funkciji subjekta. Agens se može i ne mora ostvariti. Pacijens (P) i agens (A) čine argumentnu strukturu pasivne konstrukcije, usp. (25).

(25) X_(P) _{BITI-PRS-3SG} V-en od Y_(A)

Goldberg (1995: 49) bilježi da konstrukcije svojom argumentnom strukturom determiniraju koji će se glagoli s njima integrirati. Integracija je vođena dvama načelima. Načelo značenjske koherencije navodi da se samo značenjski kompatibilne sudioničke i semantičke uloge mogu spojiti. Budući da semantičke uloge djeluju kao svojevrсни hiperonimi konkretnih sudionika glagolske radnje, kompatibilnost se određuje po tome može se li pojedini sudionik shvatiti kao instanca specifične semantičke uloge. Primjerice, u odnosu na glagol *pucati* izvjesno je da će *pucač*, a ne *ranjeni* preuzeti semantičku ulogu agensa. To se dodatno podupire drugim načelom, načelom simetrije, prema kojem se svaki sudionik glagolske radnje mora adekvatno povezati s odgovarajućim argumentom u gramatičkom obrascu konstrukcije. Obrazac valentnosti glagola utoliko ne smije sadržavati argumente ili sudionike koji bi bili nekompatibilni s argumentnom strukturom konstrukcije.

Integracija glagola upravljanja s pasivnom konstrukcijom moguća je zbog kompatibilnosti s njezinom argumentnom strukturom. Drugim riječima, objekti glagola upravljanja su pacijensi, a njihovi subjekti agensi. Argumenti u prilog tom gledištu iznijeti su u raspravi u 2. poglavlju. U ovom poglavlju nakratko ćemo se osvrnuti na frekvenciju pasivne konstrukcije s glagolima upravljanja. Pasivna konstrukcija privlači glagole različitom jačinom: neki se često ostvaruju u pasivu, dokle je pasivizacija drugih rijetka ili je uopće nema, v. tablicu 4.

GLAGOL	C	¬C	%	Δp
dirigirati	377	4915	7.67	0.06
administrirati	22	712	3.08	0.02
rukovoditi	114	6909	1.65	0
upravljati	1027	71642	1.43	0
manipulirati	332	15406	2.15	0.01
pilotirati	4	475	0.84	-0.002
komandirati	5	617	0.81	-0.002
ovladati	38	5480	0.69	-0.004
rukovati	7	5211	0.13	-0.009
gospodariti	6	5343	0.11	-0.009
dominirati	35	32508	0.10	-0.009
zapovijedati	6	6558	0.09	-0.009

Tablica 4. Integracija pasivne konstrukcije s glagolima upravljanja i trgovanja.

U tablici se navodi 12 glagola. Ti glagoli predstavljaju glavninu glagola upravljanja i ujedno su glagoli kod kojih je pronađeno barem nekoliko primjera pasiva. Za jezičnu građu korišten je korpus *hrWaC* (inačica v2,2). U prvom stupcu navedena je frekvencija glagola u pasivnoj konstrukciji *C*. U drugom stupcu su vrijednosti ukupne frekvencije glagola u korpusu mimo pasivne konstrukcije, dakle $\neg C$. U trećem stupcu određuje se postotak koji otpada na pasivnu konstrukciju u ukupnom rasponu uporabe glagola u korpusu. U četvrtom stupcu mjeri se Δp vrijednost glagola koja se odnosi na vjerojatnost ishoda u prisustvu ili odsustvu određene indicije. U slučaju tablice 4 indicije su pojedinačni glagoli. Što je Δp vrijednost glagola bliža 1, izglednije je da će glagol oprimjeriti pasivnu konstrukciju. Obrnuto, pak, što je ta vrijednost bliža -1, izglednije je da glagol prilikom uporabe neće oprimjeriti pasivnu konstrukciju.⁷ Iz tablice je vidljivo da je za sedam glagola Δp vrijednost negativna. Između njih i pasivne konstrukcije nema privlačenja. K tome, kod glagola *vladati*, *zavladati* i *raspolagati* uopće ne nalazimo primjere pasiva.

Premda po samoj frekvenciji pasiva glagol *upravljati* osjetno prednjači pred ostalim glagolima, tek 1,43 % njegove uporabe otpada na oprimjerenja pasivne konstrukcije. Na vrhu skale nalazi se glagol *dirigirati*. Njegova Δp vrijednost je

⁷ Δp vrijednost glagola računa se prema formuli $\Delta p = a/(a + b) - c/(c + d)$, (vidi Ellis i Ferreira-Junior 2009: 198). Simbol *a* označava frekvenciju glagola u konstrukciji *C*, simbol *b* odnosi se na frekvenciju glagola u konstrukcijama koje nisu ciljana konstrukcija, dakle $\neg C$, simbol *c* upućuje na ukupnu frekvenciju u ciljanom konstrukciji *C* za glagole koji se preispituju, dočim simbol *d* označava sve $\neg C$ konstrukcije u korpusu za sve glagole u tablici od kojih je oduzeta frekvencija glagola čija se Δp vrijednost trenutačno razmatra.

niska, no čak 7,76 % njegove uporabe otpada na pasivnu konstrukciju. Njegovo je temeljeno značenje ‘pokretima ruku upravljati izvođenjem glazbenoga djela’ (v. VRH 2015: 196). Dirigiranje neposredno utječe na kvalitetu izvedbe, na glasnoću instrumenata, na tempo, na smjene ritma, stil, na dojam glazbenoga djela. Na primjeru glagola *dirigirati* najjasnije dolazi do izražaja da se objekt u instrumentalu treba tumačiti kao pacijens. To pokazuju i primjeri u kojima je iz konteksta vidljivo da se pacijens dirigiranjem na neki način modificira prema potrebi, usp. (26a–c).

- (26) a. (...) žrijeb je dirigiran tako da se jaki igrači mogu sukobiti tek kasnije. (hrWaC, blog.hr)
 b. Taj proces ne može biti ni na kakav način dirigiran. (hrWaC, matica.hr)
 c. On [životni neuspjeh] je očito dirigiran i djeca nemaju utjecaj na njega. (hrWaC, vecernji.hr)

Kod glagola *upravljati*, *manipulirati* i *dominirati* (27a–b) u prednjem planu je stanje kontrole nad postupcima pacijensa. Podjednako vrijedi za glagole *zapovijedati* (8c), *komandirati* (28a) i *rukovoditi* (28b).

- (27) a. Kažete da ste bili upravljani njime. (hrWaC, dobrevijesti.hr)
 b. Tirani i filozofi su dominirani erosom, tj. strašću (...). (hrWaC, forum.hr)
 (28) a. Kaptol [je] komandiran daljinskim upravljačem iz Središnjice. (hrWaC, novilist.hr)
 b. (...) velik dio mojih upisa ovdje je rukovođen intuicijom a manje namjerom. (hrWaC, forum.hr)

Kod glagola *ovladati* predočava se potpadanje pacijensa pod određeni utjecaj ili utisak (29).

- (29) Mladi su bili (...) ovladani čarolijom kazališta. (hrWaC, bjkazaliste.hr)

Kod glagola *administrirati* i *gospodariti* u većoj se mjeri ističe raspolaganje referentom objekta nego neposredno mijenjanje njegova stanja, usp. (30a–b).

- (30) a. (...) budući da je svaki forum administriran od strane ljudi koji imaju neke svoje interese (...) (hrWaC, index.hr)
 b. Nakon razgledavanja odao im je priznanje da je Smokvica dosad najbolje čuvan i gospodaren objekt koji je nekad bio u vlasništvu MORH-a. (hrWaC, nacional.hr)

Zaključak

Pasivna konstrukcija s glagolima upravljanja udovoljava uvjetima ostvarivanja perifrastičnog pasiva (Belaj i Tanacković Faletar 2017: 279). Subjekti u pasivnoj konstrukciji s glagolima upravljanja imaju ulogu pacijensa. To je demonstrirano alternacijom s objektima u akuzativu kod određenih glagola, testom kauzativnosti te primjerima u kojima se provodi topikalizacija trpnosti objekata. Na taj način potvrđena je, ali svakako i proširena pretpostavka Šcibior-Gajewske i Podhorodecke (2018: 199) da se trpnost objekata u instrumentalu uz glagole upravljanja temelji na njihovom značenju. U svim je primjerima pasiva s glagolima upravljanja stanje subjekta predočivo kao neposredan rezultat radnje aktivnoga korelata pasivnoga participa, npr. *Mladi su bili ovladani čarolijom kazališta. ← Čarolija kazališta ovladala je mladima.*

Pasivna konstrukcija s glagolima upravljanja osobita je po tome što se prototipni agensi u njoj mogu obilježavati subjektnim instrumentalom. Za tu su pojavu ponuđena dva objašnjenja. Kao prvo, pošlo se od mogućnosti asocijativnog jednačenja padežnih oblika argumenata aktivnog i pasivnog korelata glagola. Riječju, uslijed navike govornika da aktivni oblik glagola dovode u vezu s komplementom u instrumentalu nastaje tendencija da se i njegov pasivni korelat poveže s istovjetnim padežom. Kao drugo, frekvencija ostvarivanja agensa u pasivnoj konstrukciji kao i mogućnost njegova dovodenja u fokus sugeriraju da bi agensi u pasivu glagola upravljanja mogli imati važniju ulogu nego u tipičnijim primjerima pasiva s glagolima izravnog učinka na objektu. Taj bi aspekt pasivne konstrukcije s glagolima upravljanja svakako vrijedilo detaljnije istražiti počevši općenito od frekvencije ostvarivanja agensa uz pasivne participe glagola.

Izvori

VRH = Jojić, Ljiljana i dr. 2015. *Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika*. Školska knjiga. Zagreb.

Literatura

- BARIĆ, EUGENIJA I SUR. 1997. *Hrvatska gramatika II. Izdanje*. Školska knjiga. Zagreb.
- BELAJ, BRANIMIR. 2002. Kategorija gotovosti i vremenska vrijednost pasivnoga predikata. *Jezikoslovlje* 3/1-2. 1–16.
- BELAJ, BRANIMIR. 2004. *Pasivna rečenica*. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Filozofski fakultet. Osijek.

- BELAJ, BRANIMIR; TANACKOVIĆ FALETAR, GORAN. 2017. *Kognitivna gramatika hrvatskoga jezika. Knjiga druga. Sintaksa jednostavne rečenice*. Disput. Zagreb.
- BRAČ, IVANA. 2018. *Instrumental u hrvatskom jeziku*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.
- ELLIS, NICK; FERREIRA-JUNIOR, FERNANDO. 2009. Constructions and their acquisition. Islands and the distinctiveness of their occupancy. *Annual Review of Cognitive Linguistics* 7/1. 187–220.
- GOLDBERG, ADELE E. 1995. *Constructions, A Construction Grammar Approach to Argument Structure*. The University of Chicago Press. Chicago.
- HAM, SANDA. 1999. Neosobne rečenice s predikatom tvorenim glagolskim pridjevom trpnim. *Jezikoslovlje* 2/3. 3–16.
- HILPERT, MARTIN. 2014. *Construction Grammar and its Application to English*. Edinburgh University Press. Edinburgh. <https://dx.doi.org/10.1515/9781474433624>.
- HOPPER, PAUL; THOMPSON, SANDRA A. 1980. Transitivity in Grammar and Discourse. *Language* 56/2. 251–299. <https://dx.doi.org/10.1353/lan.1980.0017>.
- JACKENDOFF, RAY. 1997. Twistin' the Night Away. *Language* 73/3. 534–559. <https://dx.doi.org/10.2307/415883>.
- JAKOBSON, ROMAN. 2008. Doprinos općoj teoriji padeža. *O jeziku*. Ur. Waugh, Linda; Monville-Burston, Monique. Disput. Zagreb. 393–449.
- JOHNSON, MARK. 1987. *The Body in the Mind. The Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason*. The University of Chicago Press. Chicago.
- KATIČIĆ, RADOSLAV. 2002. *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*. Treće poboljšano izdanje. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti. Nakladni zavod Globus. Zagreb.
- KUČANDA, DUBRAVKO. 1999. Pasivizacija kao strategija subjektivizacije/topikalizacije. *Jezikoslovlje* 2/3. 17–33.
- LJUBEŠIĆ, NIKOLA; KLUBIČKA, FILIP. 2016. Croatian web corpus hrWaC 2.1. *Slovenian language resource repository CLARIN.SI*. <https://hdl.handle.net/11356/1064>.
- PIPER, PREDRAG I SUR. 2005. *Sintaksa savremenoga srpskog jezika. Prosta rečenica*. Institut za srpski jezik SANU. Beogradska knjiga. Matica srpska. Beograd.
- SILIĆ, JOSIP; PRANJKOVIĆ, IVO. 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Školska knjiga. Zagreb.
- SEWIERSKA, ANNA. 1988. The passive in Slavic. *Passive and Voice*. Ur. Shibatani, Masayoshi. John Benjamins. Amsterdam/Philadelphia. 243–289. <https://dx.doi.org/10.1075/tsl.16>.
- ŚCIBIOR-GAJEWSKA, ANNA; PODHORODECKA, JOANNA. 2018. The Passive of Genitive and Instrumental Verbs in Polish: Preferences and Constraints. *New Insights into the Language and Cognition Interface*. Ur. Augustyn, Rafał; Mierzwińska-Hajnos, Agnieszka. Cambridge Scholars Publishing. Cambridge. 184–205.

SHIBATANI, MASAYOSHI. 1991. Grammaticization of topic into subject. *Approaches to grammaticalization*. Volume II. *Focus on types of grammatical markers*. Ur. Traugott, Elizabeth Closs; Heine, Bernd. John Benjamins. Amsterdam. 93–134.

TSUNODA, TAsAKU. 1985. Remarks on transitivity. *Journal of Linguistics* 21/2. 385–396. <https://dx.doi.org/10.1017/S0022226700010318>.

VINCE, JASNA. 2008. Izravni objekt i njegove inačice u hrvatskome crkvenoslavenskome jeziku. *Slovo* 58. 63–86.

VEČERKA, RADOSLAV. 1993. *Altkirchenslavische (Altbulgarische) Syntax. II. Die innere Satzstruktur*. U.W. Weiher. Freiburg.

VUKOJEVIĆ, LUKA. 1992. Sintaksa pasiva. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 18/1. 235–258.

WIERZBICKA, ANNA. 1980. *The case for surface case*. Karoma. Ann Arbor.

The passive construction with verbs of control in Croatian

Abstract

The paper is focused on the passive construction of the verbs of control with instrumental-marked objects. Although they are defined as intransitive verbs with indirect objects, the verbs of control meet two basic conditions for the realization of the passive construction. First, their objects are realized as patients. This is demonstrated by their ability to alternate with objects marked by the accusative case, by their agreement with generic change of state verbs and by examples of topicalization of their object's patienthood. Second, the subject's state in the passive can be reconstructed as a direct result of the action of the active correlate of the passive participle, e.g. *the senate is dominated by the opposition* → *the opposition dominates the senate*. The paper further demonstrates that the passive construction with verbs of control contrasts the passive of other verbs in that it allows the prototypical agents to be instrumental-marked. Two assumptions are offered to explain this. First, the associative alignment of case forms in the argument structure of active and passive verb correlates is presented. Second, it is demonstrated that agents with passive participles of the verbs of control can be found in equal sentence focus as patients. All assumptions in the paper are analysed in accordance with the theoretical framework of construction grammar.

Ključne riječi: pasivna konstrukcija, glagoli upravljanja, objekti u instrumentalu, prijelaznost, pacijens, subjektni instrumental

Key words: passive construction, verbs of control, instrumental-marked objects, transitivity, patient, instrumental-marked agents